

Karolina Daszyńska-Żygadło

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
e-mail: karolina.zygadlo@ue.wroc.pl

Bożena Ryszawska

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
e-mail: bozena.ryszawska@ue.wroc.pl

ROLA SPOŁECZNEJ ODPOWIEDZIALNOŚCI PRZEDSIĘBIORSTW W SUSTAINABILITY TRANSITION

Streszczenie: Artykuł przedstawia rolę społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw (SOP) w *sustainability transition*. Teza postawiona brzmi: dotychczasowy zakres i sposób implementacji SOP w biznesie europejskim jest niewystarczający. Powinien obejmować istotne aspekty działalności firmy i jej wpływ na społeczeństwo i środowisko oraz być częścią wielopoziomowego zarządzania publicznego (*multilevel governance*), wspierającego *sustainability transition*. Dokonano zestawienia najbardziej popularnych ujęć zagadnienia *sustainability transition* obecnych w literaturze. Scharakteryzowano rolę różnych aktorów w niezbędnej transformacji gospodarki. Pokazano zmieniającą się rolę i nowy zakres działań przedsiębiorstw w ramach ich społecznej odpowiedzialności, zwanej obecnie szerzej *corporate sustainability*. W artykule przedstawiono metodę *multilevel perspective* stworzoną przez F.W.Geelsa efektywną w analizie transformacji systemów złożonych.¹

Słowa kluczowe: społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw, *sustainability transition*, zrównoważony rozwój, *corporate sustainability*.

1. Wstęp

Sustainability transition jest pojęciem praktycznie niemal nieobecnym w polskiej literaturze naukowej. W potocznym odbiorze najczęściej rozumiane jest jako wielopoziomowa transformacja systemu gospodarczego i technologiczno-społecznego, zmierzająca w stronę rozwoju bardziej zrównoważonego środowiskowo i sprawie-

¹ Publikacja została sfinansowana ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2011/03/B/HS4/05359

dliwego społecznie. Mówi się też o niej w kontekście transformacji skłaniającej się ku gospodarce „zielonej”, niskoemisyjnej i zasobooszczędnej, opartej na technologiach czystych i innowacjach ogólnie zwanych ekologicznymi.

Istotnym impulsem do głębszego zainteresowania się *sustainability transition* okazał się m.in. ostatni wielowymiarowy kryzys gospodarczy, ekologiczny i społeczny. Jak wiadomo, jego cechami szczególnymi są wyjątkowa głębokość i rozległość, a wspólną przyczyną obecny model gospodarczy, w którym podstawowym kryterium sukcesu jest wzrost mierzony PKB. Powrót do sytuacji sprzed kryzysu uważany jest za niemożliwy, stąd konieczne stało się znalezienie nowego modelu, odpowiedniego do wyzwań gospodarczych, środowiskowych i społecznych XXI w.²

Współczesne problemy środowiskowe, takie jak zmiany klimatu, utrata różnorodności biologicznej i wyczerpywanie się zasobów oraz społeczne związane z nierównościami w dystrybucji dochodów, są obecnie ogromnym wyzwaniem rozwojowym. Sprostanie mu wydaje się możliwe jedynie poprzez głębokie zmiany strukturalne w systemie produkcji i konsumpcji. Podmiotami skutecznie mogącymi dokonać tych zmian są takie grupy aktorów, jak przedsiębiorstwa, poszczególne gałęzie przemysłu, różnorodni decydenci, politycy, grupy konsumenckie, społeczeństwa obywatelskie, inżynierowie i naukowcy. Tak zwana tranzycja³ oznacza zatem proces złożony i długotrwały, obejmujący wiele obszarów i podmiotów⁴.

Tłumaczenie terminu *sustainability transition* na język polski nie oddaje precyzyjnie jego znaczenia. Można jednak pokusić się o stwierdzenie, że jest to przejście (ukierunkowanie, tranzycja) od gospodarki dotychczasowej do działalności odpowiedzialnej środowiskowo i społecznie: do gospodarki niskoemisyjnej, zasobooszczędnej, „zielonej”, opartej na „czystych” technologiach; do odpowiedzialnej konsumpcji; większej sprawiedliwości i równości społecznej wewnątrz- i międzypokoleniowej.

Celem artykułu jest wskazanie na rolę społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw (SOP) w *sustainability transition*. Teza tu postawiona brzmi: dotychczasowy zakres i sposób implementacji SOP w biznesie europejskim jest niewystarczający. Powinien obejmować istotne⁵ aspekty działalności firmy i jej wpływ na społeczeństwo i środowisko oraz być częścią wielopoziomowego zarządzania publicznego (*multilevel governance*), wspierającego *sustainability transition*. W pierwszej części dokonano zestawienia najbardziej popularnych ujęć zagadnienia obecnych w literaturze. W drugiej - scharakteryzowano rolę różnych aktorów w niezbędnej transformacji

² Zobacz np. Jackson T., *Prosperity without Growth. Economics for Finite Planet*, Earthscan, London 2009, Kołodko G., *Neoliberalizm i światowy kryzys gospodarczy*, „Ekonomista” 2010, nr 1.

³ Pojęcia tranzycja używa prof. Lech Zacher w swoim artykule *Wymiary dyskursu ekologicznego- przegląd problemów i wybranej literatury*, Problemy Ekorozwoju, 2011, vol.6 nr 2, s.83-92

⁴ Frank W. Geels, *The multi-level perspective on sustainability transitions: Responses to seven criticisms*, „Environmental Innovation and Societal Transitions”, 1 (2011), s. 24.

⁵ Istotne - tu: zgodnie z normą ISO 26000.

gospodarki. Trzecia poświęcona jest zmieniającej się roli i nowemu zakresowi działań przedsiębiorstw w ramach ich społecznej odpowiedzialności, zwanej obecnie szerzej *corporate sustainability*. W artykule społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw (SOP) jest tożsama z używanym w polskich publikacjach pojęciem *corporate social responsibility* (CSR).

2. Rozumienie *sustainability transition*

Od wielu lat narastające kryzysy gospodarcze, środowiskowe, społeczne i polityczne dały znać o sobie w formie szczególnie nasilonej w czasie ostatniego globalnego kryzysu finansowego. Stały się one akceleratorem fundamentalnych zmian systemowych, które - poprzez krytykę dotychczasowego, generującego nierównowagi systemu - prowadzą w stronę *sustainability transition*⁶. Jak ujął to M. McIntosh, obecnie toczy się jednocześnie wiele transformacji: od gospodarki wysokoemisyjnej do niskoemisyjnej; od społeczeństwa głębokich nierówności do egalitaryzmu; od codziennej praktyki naruszania praw człowieka do wspólnot sprawiedliwych społecznie⁷. I. Røpke z kolei zwraca uwagę, że głównym obszarem zmian są systemy produkcji i konsumpcji, a w szczególności socjo-techniczny system produkcji i dystrybucji energii, system transportu i sposób produkcji jedzenia⁸.

Intelektualne ograniczenie tak różnorodnych aspektów zmian napotyka ograniczenia w postaci zbyt szczegółowo podzielonej na dyscypliny, wręcz „pokawałkowej”, nauki i niechęci większości przyporządkowanych do konkretnych „szufladek” naukowców do przekraczania granic i podejmowania intelektualnego ryzyka podejścia interdyscyplinarnego. Zwłaszcza że zjawiska, które zachodzą wokół nas, mają bardzo złożoną naturę i często są nieprzewidywalne, co dodatkowo utrudnia ich rozumienie. Kluczowymi słowami dla obecnego ukierunkowania/ przejścia (tranżycji) są: uczenie się, adaptacja i transformacja. Ponieważ problemy są złożone i nie zawsze można zidentyfikować ich przyczyny i skutki, musimy się ciągle uczyć działając, musimy obserwować, adaptować się do zmian i zaakceptować proces ciągłej tranżycji. M. McIntosh w pracy *The Necessary Transition* stwierdza kategorycznie, że

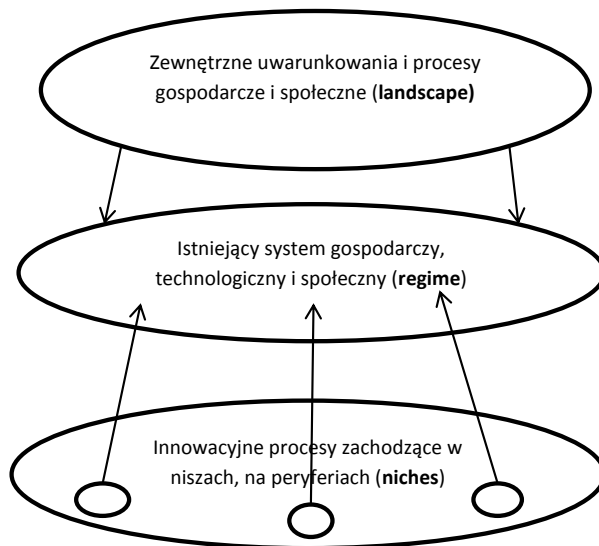
⁶ Loorbach D.A., Lijnis Huffenreuter R., *Exploring the economic crisis from a transition management perspective*, “Environmental Innovation and Societal Transitions” 2013, vol. 6, s. 35–46.

⁷ McIntosh M., *The Necessary Transition. The Journey towards the Sustainable Enterprise Economy*, Greenleaf Publishing, London 2013, s.3.

⁸ Inge Røpke, Sustainability transitions in the perspective of ecological macroeconomics, The 10th Biennial Conference of the European Society for Ecological Economics, 18-21 June 2013, Lille, France

przemiana jest konieczna, że właśnie się dokonuje i dobrze, że zachodzi ze względu na wyzwania, jakie stają przed światem⁹.

W ramach *sustainability transition* możliwe są trzy opcje: 1) poważna przebudowa dotychczasowego kapitalistycznego systemu gospodarczego, 2) „zielona” rewolucja przemysłowa, 3) „zielony” wzrost¹⁰. Transformacja mająca na celu budowę nowego modelu gospodarki realizowana może być poprzez kooperację rządów z organizacjami międzynarodowymi, ale także przez współpracę biznesu z interesariuszami. Samą *sustainability transition* można przedstawić graficznie w formie struktury wielopoziomowej (*multilevel perspective*) opracowanej przez Geelsa¹¹:

Rys. 1. Podejście wielopoziomowe do *sustainability transition*

Źródło: Opracowanie własne na podstawie : F.W. Geels, *The multi-level perspective on sustainability transitions: Responses to seven criticisms...*

⁹ McIntosh M., *The Necessary Transition. The Journey towards the Sustainable Enterprise Economy*, Greenleaf Publishing, London 2013, s.3.

¹⁰ Geels F., *The impact of the financial-economic crisis on sustainability transitions: Financial investment, governance and public discourse*, "Environmental Innovation and Societal Transition" 2013, no. 6

¹¹ F.W. Geels, *The multi-level perspective on sustainability transitions: Responses to seven criticisms Environmental Innovation and Societal Transitions 1 (2011) , s.26*

Podejście to zakłada, że transformacja nie jest procesem liniowym, ale skutkiem zdarzeń zachodzących na trzech poziomach:

- w niszach (*niches*) - miejscu radykalnych innowacji;
- w dominującym systemie gospodarczym, technologicznym i społecznym (istniejące sposoby produkcji, konsumpcji, zarządzania, zasady i regulacje prawne - *socio-technical regime*);
- w zewnętrznym otoczeniu ekonomiczno-społeczno-technologicznym (trendy demograficzne, ideologie polityczne, kryzys finansowy, wartości społeczne i reguły makroekonomiczne itp. - *socio-technical landscape*).

Sustainability transition jest efektem końcowym interakcji pomiędzy procesami zachodzącymi na tych poziomach. W niszach inicjowane są zmiany, które mogą być akceleratorem zmian w dominującym systemie, zaś procesy zachodzące w otoczeniu zewnętrznym wywierają presję na ten system, którego destabilizacja tworzy okazję (*oportunity windows*) dla kolejnych innowacji tworzonych w niszach¹².

Sustainability transition wymaga ograniczenia skali gospodarki - zarówno produkcji, jak i konsumpcji; odejścia od imperatywu i dogmatu wzrostu gospodarczego; zmniejszenia nierówności społecznych zarówno wewnątrz krajów, jak i w relacjach międzynarodowych; redukcji niestabilności makroekonomicznej; adaptacji instytucji publicznych do gospodarki nieopartej na paliwach kopalnych, rosnącym zużyciu zasobów naturalnych i degradacji środowiska. Jest więc zmianą zmierzającą do gospodarki lokalnej, mniej złożonej, w większym stopniu wykorzystującej zaangażowanie społeczne w lokalne, oddolne projekty¹³.

3. Aktorzy *sustainability transition*

Sustainability transition to zespół procesów zachodzących równolegle w sferze technologii, polityki, w gospodarce oraz w społeczeństwie obywatelskim. W procesy te zaangażowanych jest wielu aktorów, których można pogrupować następująco¹⁴:

- państwa (rządy), decydenci i lokalne samorządy;
- przedsiębiorstwa;
- konsumenci i organizacje pozarządowe (społeczeństwo obywatelskie).

¹² Geels F.W., The multi-level perspective on sustainability transitions: Responses to seven criticisms Environmental Innovation and Societal Transitions 1 (2011) , S.26

¹³ Røpke I.,2013,*Sustainability transitions in the perspective of ecological macroeconomics*, The 10th Biennial Conference of the European Society for Ecological Economics, 18-21 June, Lille, France, , s.6

¹⁴ Røpke I.,2013,*Sustainability*.... s. 25

Każda z tych grup odgrywa specyficzną rolę w tych procesach, wykorzystując inne zasoby i inne, adekwatne do celów instrumenty¹⁵.

Pierwsza odgrywa rolę bodaj decydującą, przynajmniej w inicjacji tych procesów. Albowiem to decydenci polityczni, we współpracy z naukowcami, zainicjowali proces diagnozowania sytuacji kryzysowej. Do rządów i międzynarodowych organizacji należy zaproponowanie strategii, polityki, programów wyjścia z systemowego kryzysu i instrumentów finansowych stymulujących gospodarkę w postaci przyspieszających zmiany zachęt dla przedsiębiorców. Państwo i podmioty publiczne mają do odegrania nową rolę w rozwiązywaniu skomplikowanego splotu problemów gospodarczych, społecznych i środowiskowych: muszą formułować strategiczne cele, tworzyć ramy instytucjonalne i pośredniczyć we współpracy na linii rząd-biznes-społeczeństwo.

Jednym z efektów tej aktywności państw i organizacji międzynarodowych jest kilka znaczących dokumentów proponujących kierunek zmian w gospodarce, powstałych w latach 2009–2013: *Global Green New Deal* – raport państw G20¹⁶; raport OECD *Towards Green Growth*¹⁷; strategia rozwoju Unii Europejskiej *Europe 2020*¹⁸. Wspólną cechą tych dokumentów diagnostycznych i strategicznych są zawarte w nich zarysy koncepcji globalnego „zielonego” ładu, „zielonej” gospodarki lub „zielonego” wzrostu.

Przedsiębiorstwa z kolei realizują koncepcję społecznej i środowiskowej odpowiedzialności, która ma zmniejszyć ich negatywny wpływ na środowisko naturalne i otoczenie społeczne. Wprowadzają nowe, „czyste” technologie oraz systemy zarządzania środowiskowego (EMAS), które wspierają innowacje środowiskowe. W ostatnich latach popularność zyskuje koncepcja *Corporate Sustainability*, która ma szerszy zakres niż społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw i wpisuje się w interesujące nas tu przejście (*sustainability transition*).

Ostatnia grupa aktorów - konsumenci i organizacje pozarządowe - ma za zadanie oddziaływać na zmianę wzorców myślenia i zachowań poprzez edukację, kampanie informacyjne i wywieranie presji na decydentów. Rosnąca świadomość konsumentów kształtować będzie popyt na dobra i usługi środowiskowe, co w konsekwencji wymusi zmiany w produkcji i podaży tych dóbr.

¹⁵ Farla J. et al., 2012, *Sustainability transitions in the making: A closer look at actors, strategies and resources*, Technol. Forecast. Soc. Change, Vol. 79, Issue 6, s.995.

¹⁶ UNEP, 2009, *A Global Green New Deal*, Geneva, www.unep.org

¹⁷ OECD, 2011, *Towards Green Growth*, <http://www.oecd.org/greengrowth/48224539.pdf>

¹⁸ *Europe 2020. A Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth*, 2010, www.europa.eu.

4. Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw jako instrument wspierający *sustainability transition*

Niezwykle istotną rolę w procesie transformacji gospodarki niewątpliwie odegrać może wcielanie w życie koncepcji społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw (SOP), wprowadzanej przez przedsiębiorstwa, korporacje, banki, instytucje publiczne¹⁹.

Koncepcja SOP podkreśla odpowiedzialność przedsiębiorstw za skutki ich działań gospodarczych dla środowiska naturalnego i zdrowia ludzi oraz zwraca uwagę na etykę postępowania (prawa człowieka, prawa pracowników). Ważnym zadaniem dla firmy staje się harmonijne pogodzenie osiągania zysku i zwiększania swojej wartości dla akcjonariuszy z odpowiedzialnością wobec pracowników i interesariuszy z otoczenia firmy, z wpływem na jakość ich życia oraz stan środowiska naturalnego²⁰.

Problematyka społecznej odpowiedzialności biznesu (SOP) jest już szeroko omawiana w literaturze zagranicznej i polskiej. SOP definiuje się w węższy i szerszy sposób. W węższym ujęciu jest to zakres, w jakim społeczne, środowiskowe i etyczne ryzyka oraz korzyści są uwzględniane w celu ochrony i wzrostu wartości firmy dla akcjonariuszy²¹. Autorem szerszej definicji jest A. Carroll²². Według niego „społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstwa obejmuje ekonomiczne, prawne i filantropijne oczekiwania społeczeństwa wobec organizacji w danym okresie”. Z naszego punktu widzenia szczególnie użyteczne są definicje SOP związane z koncepcją interesariuszy mających oczekiwaniach wobec firmy wynikające z faktu, iż każde przedsiębiorstwo współistnieje w danym środowisku lokalnym z innymi uczestnikami życia społecznego. Wśród interesariuszy szczególną pozycję zajmują konsumenci i szeroko rozumiane społeczeństwo obywatelskie, których roli w ocenie przedsiębiorstwa nie można ignorować, zwłaszcza po doświadczeniach ostatniego kryzysu finansowego. Bolesław Rok pisze: „W obliczu poważnego kryzysu gospodarczego ostatnich lat liderzy największych przedsiębiorstw, a także przedstawiciele czołowych ośrodków naukowych, szukają takich dróg dalszego rozwoju, które włączają oczekiwania różnorodnych grup interesariuszy w sam proces tworzenia wartości i

¹⁹ Eberhard-Harribey L. 2006, CSR as a new paradigm in the European policy: how CSR comes to legitimate the European regulation process, *Corporate Governance*, t.6 nr 4 s.358-368

²⁰ Laszlo C., *Sustainable Value*, Greenleaf Publishing, 2008, s.155

²¹ Davis K., Blomstrom R., *Business and Society. Environment and Responsibility*, McGraw-Hill, New York 1975, Certo S.C., Certo S.T., 2006, *Modern Management*, Pearson Prentice Hall, Singapore.

²² Carroll A.B., A Tree-Dimensional Conceptual Model of Corporate Social Performance, *Academy of Management Review*, 1979, Vol.4, no.4. s.497-505.

uwzględniają gwałtownie występujące zmiany w dalszym i bliższym otoczeniu”²³. Dlatego też można przyjąć, że SOP jest „efektywną strategią zarządzania w przedsiębiorstwie, która przyczynia się do wzrostu konkurencyjności danego przedsiębiorstwa, budowania reputacji i jednocześnie kształtowania korzystnych warunków dla rozwoju społecznego i ekonomicznego”²⁴. Podobne ujęcie zawiera standard ISO 26000, najnowsza norma wdrażania społecznej odpowiedzialności w przedsiębiorstwach. Mamy tu jednak szerszą definicję, która mówi o odpowiedzialności organizacji za wpływ jej decyzji i działań na społeczeństwo i środowisko; o konieczności przejrzystych i etycznych zachowań, które przyczynią się do rozwoju, zdrowia i dobrobytu społecznego. Podejmowane zobowiązania muszą brać pod uwagę oczekiwania interesariuszy, muszą być zgodne z prawem oraz międzynarodowymi normami postępowania, a także muszą być zintegrowane z działaniami organizacji²⁵.

Dotychczas realizowana koncepcja SOP poddawana jest krytyce w związku z globalnym kryzysem finansowym. Wayne Visser pisze nie bez racji: aby dokonać zmiany, trzeba przyznać się do klęski. Koncepcja SOP nie sprawdziła się jako idea społecznej i środowiskowej odpowiedzialności. Globalny kryzys finansowy ukazał wielopoziomą klęskę odpowiedzialności – od poziomu jednostek, przez korporacje, do poziomu sektora finansowego i całego kapitalistycznego systemu. Firmy najwyżej notowane w rankingach SOP odegrały czołową rolę w skrajnie nieetycznym procederze tworzenia nazbyt ryzykownych instrumentów finansowych sprzedawanych klientom, w agresywnym nastawieniu na zysk, prywatyzacji profitów i uwspólnianiu kosztów swej działalności²⁶. Niepowodzenie idei społecznej odpowiedzialności w firmach miało kilka przyczyn:

- implementacja SOP była ograniczona do największych przedsiębiorstw i korporacji, ograniczała się do *public relations*, nie była integrowana z całą działalnością firmy;
- dzięki zastosowaniu modelu zarządzania jakością uzyskiwano stopniową poprawę wizerunku firmy, ale nie odpowiadało to skali problemów stojących przed firmą;
- wprowadzanie idei SOP nie przynosiło efektów ekonomicznych; rynek wciąż nagradzał firmy, które generowały efekty zewnętrzne i obciążały kosztami ich likwidacji społeczeństwa.

²³ Rok B., *Instytucjonalizacja społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw. Perspektywa teoretyczna i strategia badawcza* w: Pańków W, Rok B., Strumińska-Kutra M., *Oblicza społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2010, s.20.

²⁴ Gasparski W, Lewicka A., Rok B., *Europejskie i światowe standardy etyki oraz społecznej odpowiedzialności w działalności gospodarczej*, w: Gasparski W. red, *Europejskie standardy etyki i społecznej odpowiedzialności biznesu*, Wydawnictwo WSPiZ Warszawa 2003 s.54

²⁵ www.iso.org

²⁶ Visser W., *The Future of CSR: Towards Transformative CSR, or CSR 2.0*, Kaleidoscope Futures Paper Series, No. 1, 2012, s.1.

W. Visser proponuje nową koncepcję odpowiedzialności firm, którą nazywa CSR 2.0. (*Corporate Social Responsibility*) .Jest to podejście aktualne w „erze odpowiedzialności”, jak nazywa on obecny pokryzysowy czas poszukiwania nowego, zrównoważonego i odpowiedzialnego modelu rozwoju. CSR 2.0 oznacza odejście od działań filantropijnych, od sponsorowania imprez, organizowania spotkań integracyjnych i budowania wizerunku firmy, a przejście do tworzenia strategii ograniczania negatywnego wpływu firm na środowisko i otoczenie społeczne, do rzeczywistego inwestowania w odpowiedzialne projekty, np. „czyste” technologie i energooszczędne produkty²⁷.

Wyzwania zrównoważonego rozwoju powodują, że przedsiębiorstwa powinny zmienić swoje priorytety i wizerunek. Wyniki przedsiębiorstwa w długim okresie związane są z jego funkcjonowaniem w zmieniającym się i coraz bardziej wymagającym otoczeniu. Rosnąca świadomość i oczekiwania interesariuszy (konsumentów, kooperantów, inwestorów, banków, organizacji pozarządowych) oraz regulacje prawne przyjmowane przez rządy, a dotyczące zmniejszania presji na środowisko i wspierające spójność społeczną, powinny skłonić firmy do spojrzenia na swoją wartość systemowo, całościowo i długofalowo. Nową kategorią musi stać się wartość firmy dla interesariuszy lub inaczej - przyszła wartość firmy. Wartość ta wyraża się nie tylko poprzez wyniki finansowe, ale także poprzez działania firmy w wymiarze społecznym, środowiskowym i ładu korporacyjnego, w literaturze zwane *sustainable value*²⁸.

Włączenie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw do europejskiej strategii transformacji gospodarki wydaje się konieczne. Koncepcja SOP, praktykowana od wielu lat w przedsiębiorstwach, jest gotowym w sensie formalnym projektem, wykorzystywanym w ramach istniejącego układu instytucjonalnego. Unia Europejska i kraje członkowskie, realizując politykę zrównoważonego rozwoju gospodarki, podkreślają rolę SOP jako projektu instytucjonalnego, dążącego do regulacji pozarynkowych oddziaływań przedsiębiorstw na interesariuszy. SOP staje się też koncepcją kontroli korporacji międzynarodowych przez państwa narodowe. Dodatkowo, wobec kryzysu zaufania społecznego, SOP staje się sposobem przywracania legitymizacji instytucjom gospodarczym poprzez zwiększanie udziału interesariuszy w kreowaniu strategii rozwoju przedsiębiorstwa.

Unia Europejska przyjęła w październiku 2011 roku nową strategię w zakresie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw (*A renewed EU strategy 2011-2014 for Corporate Social Responsibility*). W dokumencie tym podkreśla się wpływ CSR na sześć głównych czynników konkurencyjności firmy: obniżenie kosztów, zarządzanie zasobami ludzkimi, relacje z klientami, innowacje, zarządzanie ryzykiem i wyniki finansowe. Zalecenia strategii mówią, że implementacja zasad CSR wymaga

²⁷ Visser W., *The Future of CSR*..... s.12

²⁸ EABIS Research Project, 2009, *Sustainable Value, Corporate Responsibility, Market Valuation and Measuring the Financial and Non-Financial Performance of the Firm*, www.eabis.org

gromadzenia i ujawniania informacji na temat społecznie i środowiskowo odpowiedzialnych działań firm. Unia Europejska jest światowym liderem w ujawnianiu informacji niefinansowych - już obecnie aż 2500 europejskich spółek publikuje raporty CSR.

5. Zakończenie

Szansą dla rozwoju społecznej i środowiskowej odpowiedzialności jest wzrost zainteresowania tematyką SOP w środowisku międzynarodowym, w tym popularyzacja ISO 26000. Wsparciem jest też nowa strategia UE w dotycząca SOP, a także projekty promowania SOP, finansowane przez fundusze europejskie²⁹.

Przedstawione tu strategie, dokumenty, wnioski z kryzysu, rosnąca świadomość interesariuszy sprawiają, że koncepcja SOP, sprawdzona już w praktyce i zmodyfikowana, może pozwolić na realizację wielu celów i oczekiwań. Promowanie SOP zwiększy wiedzę i świadomość menedżerów, wprowadzi ideę zrównoważonego rozwoju do gospodarki, pozwoli zwiększyć odpowiedzialność spółek (a w przyszłości także instytucji publicznych) za swoje działania, zwiększy przejrzystość i dostępność informacji (również niefinansowych) o firmach, odbuduje zaufanie społeczne, wesprze partnerstwo między przedsiębiorstwem a interesariuszami. Społeczna odpowiedzialność umieszczona została w nowej polityce Unii Europejskiej jako ważne narzędzie odbudowy kapitału zaufania społecznego pomiędzy przedsiębiorstwami, obywatelami i politykami. Koncepcja ta uzyskuje także wsparcie w programach krajowych i funduszach europejskich³⁰.

Koncepcja SOP w nowym ujęciu - jako narzędzia transformacji w stronę zrównoważonego rozwoju - może pełnić jednocześnie funkcje edukacyjne, prorozwojowe, kulturowe. Może być szansą na odbudowanie wartości niezbędnych dla dynamicznego i innowacyjnego rozwoju w globalnej gospodarce. Pierwsze pędy nowego już widać: zauważalne jest np. w ostatnim czasie wprowadzanie idei społecznej i środowiskowej odpowiedzialności w instytucjach publicznych w Wielkiej Brytanii i Niemczech, w międzynarodowych organizacjach gospodarczych i politycznych, na uniwersytetach, w szkołach publicznych, w samorządach miast i gmin oraz organizacjach pozarządowych.

²⁹ Tamże s.8

³⁰ Więcej na ten temat: Program „Zwiększenie konkurencyjności regionów poprzez społeczną odpowiedzialność biznesu (CSR)” realizowany w ramach Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy. MŚP będą mogły ubiegać się o pomoc finansową na realizację najlepszych projektów w dziedzinie CSR, www.programszwajcarski.gov.pl

Literatura

1. European Commission, 2011, *A renewed EU strategy 2011-14 for Corporate Social Responsibility*, Brussels.
2. Carroll A.B., 1979, *A Tree-Dimensional Conceptual Model of Corporate Social Performance*, *Academy of Management Review*, Vol.4, no.4, s.497-505.
3. Certo S.C., Certo S.T., 2006, *Modern Management*, Pearson Prentice Hall, Singapore.
4. Davis K., Blomstrom R., 1975, *Business and Society. Environment and Responsibility*, McGraw-Hill, New York.
5. Eberhard-Harribey L., 2006, *CSR as a new paradigm in the European policy: how CSR comes to legitimate the European regulation process*, *Corporate Governance*, t.6 nr 4.
6. *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, 2010, KOM(2010), Bruksela.
7. *European SRI Study 2010*, www.eurosif.org (15.04.2015).
8. Farla J. et al., 2012, *Sustainability transitions in the making: A closer look at actors, strategies and resources*, *Technol. Forecast. Soc. Change*, Vol. 79, Issue 6, 991-998.
9. Gasparski W, Lewicka A., Rok B., 2003, *Europejskie i światowe standardy etyki oraz społecznej odpowiedzialności w działalności gospodarczej*, w: Europejskie standardy etyki i społecznej odpowiedzialności biznesu, (red. Gasparski W.), Wydawnictwo WSPiZ, Warszawa
10. Geels F.W., 2011, *The multi-level perspective on sustainability transitions: Responses to seven criticisms*, *Environmental Innovation and Societal Transitions* no1, s.24-40.
11. Jackson T., 2009, *Prosperity without growth*, Earthscan, London.
12. Laszlo C., 2008, *Sustainable Value*, Greenleaf Publishing, London.
13. McIntosh M., 2013, *The Necessary Transition. The Journey towards the Sustainable Enterprise Economy*, Greenleaf Publishing, London.
14. Pańków W, Rok B., Strumińska-Kutra M.(red.), 2010, *Oblicza społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
15. Ropke I., 2013, *Sustainability transitions in the perspective of ecological macroeconomics*, The 10th Biennial Conference of the European Society for Ecological Economics, 18-21 June, Lille, France.
16. EABIS Research Project, 2009, *Sustainable Value, Corporate Responsibility, Market Valuation and Measuring the Financial and Non-Financial Performance of the Firm*.
17. Stiglitz J., 2010, *Why we have to change capitalism*, *The Telegraph* 23.01.
18. European Commission, 2009, *Towards greater corporate responsibility*. Conclusions of EU-funded research, Brussels.
19. The World Business Council for Sustainable Development, 2010, *Vision2050. The new agenda for business*, Geneva.
20. Visser W., 2012, *The Future of CSR: Towards Transformative CSR, or CSR 2.0*, Kaleidoscope Futures Paper Series, No. 1.

THE ROLE OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY IN SUSTAINABILITY TRANSITION

Summary: The aim of this article is to demonstrate the role of corporate social responsibility (CSR) as an instrument of sustainability transition. *Sustainability transition* means a transformation of the economic and socio-technical system towards more environmentally sustainable and socially equitable. The current scope of implementation of CSR in business is insufficient. CSR should cover the important aspects of the business and its impact on society and the environment and be part of a multilevel governance, supporting the sustainability transition. Authors made literature overview of the most popular understanding of sustainability transition. Then description of the role of the various actors in the necessary transformation of the economy has been made. Finally a changing role and a new range of business activities has been showed within the framework of their corporate social responsibility. The article uses the *multilevel perspective* created by F.W. Geels effective in the analysis of the transformation of complex systems.

Keywords: corporate social responsibility, sustainability transition, sustainable development, multilevel perspective.